

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנינים והעיונות מחדשים בדרך הדרוש המוסר בפרשת השבוע | גליון ה' | פרשת תרומה תשפ"ו

המנוחה שילוב בין מעשי שמים למעשי אדם

בתורה ק' בפרשתנו (שמות כה, לא): 'ועשית מנחת זקב טחור מקנשה תיעשה המנורה ירפה וקנה גביעיה כפתיה ופרחיה ממנה יהיו'.

ברש"י ד"ה 'תיעשה המנורה': 'מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה: השלך את הכיכר לאור והיא נעשית מאליה. לכך לא נכתב תעשה, אלא תיעשה, היא תיווצר מעצמה. ומבאר החזקוני שמשה לא קיבל את המידות המדויקות כמו בשאר הכלים, כגון הגובה, כך שלא היה יכול לבנות את המנורה במדויק.

הטעם שהראה ה' למשה למרות שנעשית מאליה

הקשה השפת אמת (תרל"א), דכיון שנתקשה משה במנורה והראה לו הש"י, ואח"כ כתב רש"י שלבסוף נעשית מעצמה, כפי הדיוק מלשון 'תיעשה', וא"כ מדוע היה ה' צריך להראות למשה, כיון שסוף סוף נעשית מאליה? זה אחד הדברים שמושה לא הבין, כמו לקדש את הלבנה וכמו מחצית השקל שם ה' הראה לו מטבע של אש. גם עבור המנורה הוא נזקק לראות מנורה של אש כדי להבין איך לעשות את המנורה, אך בסופו של דבר לקח כיכר הזהב וזרקה לאש והמנורה נעשתה מאליה.

ותירץ השפת אמת באופן נפלא, דמכאן מוכחת חובת ההשתדלות, שצריך להיות 'בלב ונפש באמת'. וכשהאדם עושה את כל מה שיכול, 'נגמור השאר, מה שאינו יכול לעשות', ה' יעזור לו במה שאינו יכול לעשות מעצמו. 'זוהי מה שכתוב השלך לאור' וכו'.

ללמד האדם שחובת ההשתדלות עליו

מזה אנו למדים שיעור לחיינו שאנו נתקלים בו גם במקומות אחרים. דומה הדבר לדברי המדרש על הקרשים, שלא היה יכול איש להרים את הקרשים. הקב"ה אמר למשה שירים את הקרשים, והשיבו משה שזה בלתי אפשרי. אמר לו הקב"ה, מכל מקום תעשה השתדלות ואעשה את זה אתך, ובסופו של דבר הקרשים התרוממו מעצמם, 'הוקם המשכן' (מ, יז), ורק היה נראה שמושה הרים אותם כי הוא לפחות עשה השתדלות. וכתב השפת אמת דזה נוגע לכל המצוות דהא אין האדם יכול לעשות את רצונו יתברך בשלימות, רק הכל תלוי לפי הכח שמושקיע האדם, שרצון ה' הוא ביגיעת האדם.

כאשר האדם עושה השתדלות זוכה להרבה יותר

השפת אמת מביא מדברי סבו החידושי הר"ם,

על מאמר חז"ל 'יגיעת ומצאת תאמין', שגיעה משמעה עמל, עבודה קשה, ומצאתי - לשון מציאה. מציאה זה לא משהו שבא מעמל, אלא בא מעצמו. וביאר החידושי הר"ם שהאדם עושה את ההשתדלות והקב"ה נותן לו היכולת למצוא את זה, את החידוש, את ההבנה. ה' נותן לך במתנה את המציאה בזכות היגיעה שלך.

זה ממש מוסר לחיים. כל מה שמצופה מאיתנו זה לעשות את הכי טוב שאנחנו מסוגלים. בזה אין הבדל אם אנחנו צעירים לימים, או תלמידים גדולים יותר, או אפילו מבוגרים ממש. כל מה שעלינו לעשות הוא המיטב שאנחנו יכולים, כמו שאומר השפת אמת "בלב ונפש באמת".

בכל נפשך ובכל מאורך

ואפשר שלזה אנו מתכוונים כשאומרים 'ואהבת את ה' אלוך בלבבך ובכל נפשך ובכל מאורך'. לומר שאנו אנחנו אוהבים את ה', ומשתדלים כמיטב יכולתנו לעשות מצוות וללמוד תורה עם אהבת ה' יתברך, ומשקיעים את כל כוחנו, ואזי מקבלים סייעתא דשמיא.

המנוחה יצידה מודרכת ממעשה שמים ומעשה אדם

עלה בדעתי הטעם מדוע דווקא במנורה מתקשה משה להבין, עד כדי שהיה הקב"ה צריך להראות לו איך לבנותה, ובסופו של דבר לא הצליח לבנותה בעצמו. הוא השקיע כל כוחו, ולבסוף היה צריך לזרוק את הזהב לאש כדי שהמנורה תיעשה מעצמה. הסיבה היא שהמנורה היא חפץ המשמש תפקיד של שותפות, כאשר יש בה גם מעשה אדם וגם מעשי שמים, שהיא עדות להשראת השכינה בנר המערבי שהוא נר תמיד, נס גלוי ונגלה לכל.

דווקא המנורה יש בה מעשי אדם ומעשי שמים

בהזלאת הנרות כתיב 'מחוץ לפרוכת העדות יערוך', ואמרו חכמינו ז"ל (שבת כב ב), 'נר המערבי שהרי ממנו הדליקו כל הנרות' ואף פעם לא כבה. זה היה נס נגלה. ה' רוצה שיהיה זה לעדות: 'עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל' בכל זמן, בכל עת תמיד.

וכיון שכך, שהכהן מיטיב את המנורה ומדליק מנר המערבי את יתר הנרות - מעשה אדם, ונר המערבי דולק תמיד - מעשה שמים, המנורה גופא חייבת להיות עשויה גם על ידי שמים. זו שותפות, שיתוף בין השמים ובני ישראל. השכינה תבהק באמצעות נס נגלה שיראה לעיני הכל במשכן ובבית המקדש. המנורה אינה יכולה להיות רק מעשה אדם. היא חייבת להיות עשויה בחלקה על ידי ה' מאחר והיא כלי של ה', אבל חייבת להיות עשויה גם על ידי האדם.

עניינים שנתבאר

תרומה

הטעם שהראה הקב"ה למשה את המנורה, למרות שהיא נעשית מאליה ----- ללמד חובת ההשתדלות שיש לאדם לעשות בכל דבר ----- כאשר האדם עושה השתדלות זוכה להרבה יותר מהשתדלותו ----- דווקא במנורה הראה לו ה' שיש בה שילוב מעשי שמים ואדם ----- צריך האדם לדעת שבכל מעשי האדם יש גם מעשי שמים ----- גם במעשה ההדלקה יש שילוב מעשי שמים ואדם ----- הדלקה עושה מצווה

ענין מחצית השקל

דברי החת"ס דעיקר הנתניה הוא השמחה שבנתניה ----- עיקר הנתניה הוא אש ההתלהבות שבנתניה, מטבע של אש ----- כן בתפלה, ההתלהבות והשמחה שיש בתפלה ---- התפלה שלנו היא כעין מחצית השקל

חודש אדר

ביאור משמעות 'מרבין בשמחה' לעומת 'להיות בשמחה' ----- שמחת אדר א' לעומת שמחת אדר ב' ----- השמחה של אדר: הודאה על ניסים ידועים ושאינם ידועים ----- בתפלתנו שבכל יום מודים 'על נסין', הכוונה לניסים שגלויים רק להש"ת ----- התבוננות במגילה תלמד אותנו היאך כל הניסים מצטרפים לנס גדול אחד

את הקרבנות מכל הלב כצדיק ואוהב ה' "בכל לבבך ובכל נפשך
ובכל מאורך". (עיי' מש"כ ב'חמודי שי' על בראשית בפרשת לך לך).

חודש אדר

עניין חודש אדר - להודות על הניסים הידועים ושאינם ידועים

אנו עומדים עתה סמוך לראש חודש אדר. משנכנס אדר מרבין
בשמחה. אדר הוא חודש הניסים - לא ניסים גלויים, אלא ניסים נסתרים.
בפורים מוסיפים בתפילה "על הניסים ועל הנפלאות ועל התשועות",
ובכל יום בתפילה אנו אומרים "על ניסיך שבכל יום עימנו", שבכל יום יש
ניסים.

כמו שאנחנו מבטלים את החמץ הן הידוע והן שאינו ידוע לנו - כך אנחנו
מצהירים ג' פעמים ביום בתפילה שיש ניסים ונפלאות בכל יום, כל הזמן.
אנחנו לא תמיד מודעים לפרטים שלהם, אבל יודעים שהם קיימים.
זו כוונתנו בברכת "רופא כל בשר ומפליא לעשות", כשאומרים "גלוי
וידוע לפני כסא כבודך" - דווקא! דהיינו שאין אנו מודעים לניסים
ולנפלאות אבל "גלוי וידוע לפני כסא כבודך", שהקב"ה מודע להם.
ומחמת זה אנו מברכים ברכה זו, על אף שאנחנו לא מודעים לפרטים, כיון
שאנו מאמינים, אנחנו יודעים שהם קיימים, והקב"ה מצילנו ועושה לנו
ניסים, בין אם אנו רואים אותם ובין אם לאו.

בנס המגילה כל הניסים הפרטיים התאחדו לנס הגדול

כשמתבוננים במגילה, כשרואים את כל החלקים השונים ומחברים אותם
יחד, כשרואים היאך כל דבר נעשה נפרד, לעצמו, ומחברים הכל, הרי נראה
לעין כל שאין זה מקרה. כמעט בלתי אפשרי להגיד שלא מדובר בנס נגלה.
עבורנו זהו נס גלוי. הרב יעקב עמדין אומר שהעובדה שכלל ישראל עדיין
קיים זה הנס הגדול מכולם.

משנכנס אדר מרבין בשמחה, זהו החודש של השמחה. מזל אדר הוא
מזל דגים; דגים "שאינן שולטות בהם עין הרע", וא"כ חודש אדר בבחינת
עין טובה שרואים בעין שכלל ישראל מתברך בהרבה הרבה בשורות טובות.

בענין שמחת אדר ושמחה בכלל

"אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב: כשם
שמשנכנס אב ממצטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה"
(תענית כ"א).

הנה, יש לדייק ממש"כ 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' ולא כתב 'צריך
להיות בשמחה' או 'חייבין לשמוח', וכל שכן ממש"כ 'משנכנס אב ממצטין
בשמחה' ולא כתב 'מרבין באבל' או 'אסור בשמחה' אלא דווקא 'ממצטין
בשמחה', שתמיד צריך להיות בשמחה, אלא פעמים בהרבה שמחה כמו
בחודש אדר שמרבין בשמחה, ופעמים בפחות שמחה כמו בחודש אב - אבל
צריך שתהא תמיד 'שמחה בסיסית' כנגד אור הנשמה המאיר בנו והדבקות
התמידית שיש לנו בהשי"ת בכל עת ובכל מצב.

וז"ל הרמב"ם בפ"א מהלכות דעות הל' ד': "...לא יהא מהולל ושוחק ולא
עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות. וכן שאר דעותיו.
ודרך זו היא דרך החכמים....". הרי שלהיות שמח תמיד זו הדרך הממוצעת
והתמידית של כל יהודי. כשהרציתי את הדברים בפני מו"ר גאון ישראל
ותפארתי מוהר"ר דוד קאהן שליט"א רב דק"ק גבול יעבץ קילסם ואמר
כשבת צחוק נסוכה על פניו: "ברצלבל!" (ונ"ל שכונתו הייתה שכיונתי לדעת
קדושים מוהר"ן מברסלב [ברצלבל]. ועיי' מש"כ לעיל בענין ט"ו בשבט
שכמו שבעץ יש תמיד את הגזע המרכזי שרק מתרחב ואינו פוסק, כמו"כ
האדם לא מאבד את "הילד הפנימי" וחדוות הנעורים, והיא היא השמחה
הפנימית התמידית, והבן.)

בעת הדלקת

שאר הנרות ע"י אהרן הכהן ושאר הכהנים, הרי הדליקו מנר המערבי
שבנס לא כבה מעולם, וא"כ בו זמנית ממש הקב"ה גם כן היה שותף
בהדלקה. לכן על המנורה להיות גם מעשה אדם וגם מעשה שמים כבסיס
לנס הנגלה התמידי. לכן העיצוב הסופי של המנורה חייב להיות בדרך נס. ה'
הוא זה שחייב לתת את העיצוב הסופי.

עיקר הנינה היא הנדיבות והשמחה שבנינה

בענין מטבע של אש במחצית השקל, הואיל ואתא לידן נימא ביה
מילתא, יש להביא בכאן דבריו הנפלאים של מרן החתם סופר (תורת
משה על "ויקחו לי תרומה"), שמה שנתקשה משה במחצית השקל, דכולם
חייבים להביא מחצית השקל, לא פחות ולא יותר, שיהיו כולם שווים, ומה
הטעם שהעשיר שזיכהו ה' בממון הרבה שלא יוכל להוסיף, הא מציינו בהרבה
מקומות בש"ס שיכול האדם לעשות לפני משורת הדין, ואף מוזהר על כך?
וביאר החת"ס בדרך נפלאה ומתוקה, דכוונת ה' בהראותו מטבע של
אש ואומר לו "זה יתנו", הכוונה היא, "הנדיבות והכוונה שהשמחה
ואהבת ה' אשר תיקד בקרבן, זה הוא עיקר הנינה". לגבי המטבע
שנותנים, שווים כולם באותה מחצית השקל. אבל העיקר בנינה היה
הכוונה שבלב, האש שבלב והשמחה שבלב ואהבת ה' - ואהבת את
ה' אלו קיבד בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאורך". ואני אוסיף, הדרך בה
אתה נותן את מחצית השקל, האהבת ה' שלך והשמחה שבהם נתת,
בזה אין כל אחד שווה, וזה בלתי מוגבל.

מטבע של אש - העיקר הוא ההזדהות והאש שבנינה

זה הוא המטבע של אש, שהמטבע הגשמי היא אחידה לכולם, אולם
הכוונה, יכול כל אחד לכוון כוונה אחרת כפי האש הבערת בליבו, זאת
מחצית השקל שה' הראה למשה מטבע של אש. זאת האש הבערת בלב
כל אחד.

בכוונת התפילה אף שהנוסח זהה לכולם, העיקר הכוונה וההזדהות

ונראה לי שיש להרחיב רעיון זה גם לענייני תפילה, שבידי כולנו צורת
המטבע של נוסח התפילה שנקבע על ידי אנשי הכנסת הגדולה, זה שווה
לכולנו, אולם כל אחד מאיתנו, בהתאם למחשבות שבלב, יכול לפרש, לרומם
את המילים למתנה ואהבת ה' ושמחה, כך שהתפילה שלנו ניתנת לה' בכל
כוחנו, בכל ליבנו ובכל האש שיש בנו.

בזה אין האחד שווה לחברו, שכוונת האחד אינה ככוונת השני.
וכן, למרות אותה צורת הנוסח, "מחצית השקל" של התפילה לכאורה,
שנוסחה על ידי אנשי הכנסת הגדולה, שהיא שווה לכל אחד מאיתנו
וכל אחד מביא את אותו "מטבע של תפילה" כדי לפדות את הצרכים
והבקשות שלנו, עדיין כל אחד ואחד בא עם כוונתו והתלהבותו
המיוחדת לו.

ויש להוסיף בדרך דרוש, "זאת התרומה אשר תיקחו מאיתם". ה'
מבקש מאיתנו לתת לו תרומה, להחזיר לו את מה שהוא נתן לנו, ואף שאין
לנו את המשכן ואת בית המקדש, אבל בתי המדרש והתפילות הם בבחינת
"מקדש מעט" והתפילות זו העבודה שלנו. דרך עבודה זו אנחנו יכולים
להביא קרבנות. שהרי בקריאת פרשת הקרבנות והתפילה אנו מקיימים עתה
עבודת הקרבנות.

התפילות שלנו זה מחצית השקל והעבודה הזו. לכן עלינו להגיד

שמחת אדר א' ושמחת אדר ב'

שמחת אדר א' לעומת שמחת אדר ב'

דברים שהם "גלוי וידוע לפני כסא כבודך" - לפניך הם גלויים, ולא לפנינו.

בהלל אנחנו אומרים "הללו את ה' כל גויים, שבחוהו כל האומים, כי גבר עלינו חסדו ואמת ה' לעולם הללויה". שמעתי פשוט: מדוע הגויים מהללים את ה' ושרים את שבחיו? כי הם זממו נגד כלל ישראל והתוכניות שלהם נכשלו. הם אלו שמודעים לכך שהתוכניות שלהם נכשלו. אפילו שהם מתוסכלים מכך שהתוכניות שלהם נכשלו, הם עדיין מעריכים את ה' שסיכל את התוכניות שלהם.

זו הכרה שלא תאמן! אפילו אותם גויים שהם "עומדים עלינו לכלותינו", כשהם נכשלים הם מבינים שיש ריבוננו של עולם. ואז הם שרים את ההלל, ועלינו ללמוד את חסדי ה' הנסתרים מהשירה שלהם!

אפשר להביט על כך בדרך נוספת, במונחים של קומות. יש את אדר א', בו האדם מלא בשמחה, ואז יש את אדר ב' שעומד על גבי אדר א' ואפשר להגיע בו לרמות שמחה אפילו יותר גבוהות. העובדה שאדר ב' מגיע רק לאחר אדר א', משקפת "מרבית בשמחה". השמחה רק גדלה וגדלה. וכך, במקום שלושים יום של שמחה, יש לנו עכשיו כפול. ואז ניתן לומר שבאדר ב' אנחנו בשמחה גדולה יותר כי אלו ימים נוספים של שמחה תמידית.

דברנו עד כה מהפן המחשבתי, אך זו באמת סוגיא הלכתית עמוקה וסבוכה. עיין מגילה (ו ב), תוד"ה ור"א בר"י סבר וכו' שתי דעות בעניין מצוות סעודה בי"ד וט"ו דאדר ראשון (פורים קטן) ועיין בחידושי השפת אמת שם, וכן האם השנה שאירע הנס הייתה שנה מעוברת והיו שני חודשי אדר, דא"כ המשמעות הפשוטה שהנס היה באדר ראשון! עיין ירושלמי מגילה פרק א הלכה ה ועיין שו"ת חת"ס או"ח סי' קסג מש"כ בזה. ועיין חת"ס עה"ת בפרשת תצוה שכתב לשלוח משלוח מנות גם ב'פורים קטן! עיי"ש. העיין בסוגיא זו הוא שמחת האדר האמיתית שנאמר "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים יט, ט).

בואו נקווה שאדר זה "משנכנס אדר מרבין בשמחה" באותה צורה בה המזל של חודש אדר הוא דגים. זה סמוי מן העין. שלא תשלוט בנו עין הרע. שנזכה ליהנות מהמשפחות שלנו ושתהיה לנו שמחה נהדרת החודש, ובייחוד בפורים העתידי, אי"ה בקרוב, בקרוב ממש.

בשנה מעוברת יש

לנו שני אדרים; אדר א' ואדר ב'. איזה מהם גדול בשמחה?

בתור פסיכולוג, הנטייה הראשונה שלי היא להגיד שאדר ב' גדול יותר בשמחה. באדר ב' יש לנו את כל ההלכות של ימי הפורים. הלכות אלו כוללות תענית שהיא לזכר שלושת ימי התענית שאסתר קבעה בדור ההוא וגם לזכר הקרב הגדול בי"ג אדר, וקריאת המגילה שמלאה במתח המתחיל מעלייתו של המן והגזרות נגדנו. זה דומה לאדם שנולד למשפחה עשירה, הם רגילים לעושר ואין לו משמעות עבורם. אבל אדם שנולד למשפחה ענייה ואז הצליח בעסקים והתעשר מאוד, אדם כזה יהיה הרבה יותר שמח בשל המהפך, המעבר מעוני לעושר בעקבות מאמציו.

ההגדה של פסח מלאה בניגודים. ארבע הקושיות של 'מה נשתנה' מבטאות בעצם ענין אחד: הילד מצביע על סתירות. אנחנו עשירים או עניים? אנחנו משלבים בסדר סממנים של עבדות ועוני, וגם משלבים בו סממנים של עושר ומלכות? ואז אנחנו עונים "עבדים היינו לפרעה... ויוציאנו ה' ממש". תמיד יש אושר רב יותר כאשר רואים את הניגוד. מצד זה אדר ב' גדול בשמחה כי אנחנו מציינים את הניגוד.

אבל אולי אדר א' גדול יותר בשמחה כי יש לנו חודש של שלווה ללא זיכרונות כואבים. ואז הבנתי: אדר א' גדול יותר! מדוע?

"אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם". הכח של אדר הוא שה' מציל אותנו דרך נס נסתר. יש נס נסתר שרק ע"י האמונה בהשגחת ה' אפשר לראות אותו, ויש נס נסתר שנסתר אפילו מעיני המאמינים בה' ובהשגחתו על ישראל עם סגולתו, ולא יתגלה לעינינו אלא לעתיד לבא.

באדר א' אנחנו מציינים את פורים קטן ללא שום מגילה ושום הלכות לזכר הנס, ונלענ"ד שסגולת פורים קטן פועלת כך שאפילו שאין אנחנו יודעים מה הגויים זוממים נגדנו, ה' מציל אותנו כל הזמן. זהו נס נסתר במלוא מובן המלה, שאפילו אנחנו, ישראל עם קרובו, לא יכולים לראות כרגע. אנחנו עדיין לא יודעים ממה ריבוננו של עולם הציל אותנו. "אלא שבכל דור ודור", בכל דור, בכל שנה, בכל דקה.

אנחנו אומרים בברכת "אשר יצר את האדם בחכמה", בנוגע לגוף שלנו, "גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או ייסתם אחד מהם". ה', אתה מודע לכל הדברים שיכולים להשתבש בגוף שלנו אם חס ושלום עורך ייסתם או נקבל התקף לב או שבץ. יש כל כך הרבה דברים שיכולים להשתבש,

הודעה משמחת

ללומדי והוגי התורה רבנן ותלמידיהון
בחסדי ה' יצא לאור
הספר הנפלא
"חמודי שי"

על מגילה חודש אדר וד' פרשיות
אשר בו ביאורים נפלאים וערבים על מגילת אסתר
ופנינים יקרים מתורתו של הרה"ק המהרא"ל צינץ

אפשר להשיג

בחנויות ספרי אור החיים בא"י
ובזונדל ברמן בארצות הברית

טעמו וראו כי טוב

מחר'ל צינץ

"יִקְחוּ לִי תְרוּמָה" (שמות כה, ב) - אומר המהרא"ל צינץ שמלת "לי" רומזת שיעשו את זה לשם המשכן שהיה אורכו ל' (30) אמות וגובהו י' (10) אמות. ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו". פירש המהרא"ל צינץ שע"י שהיה משה יכול להסתכל ולהתבונן בתבנית השמימית והרוחנית של המשכן וכליו, מכח זה המשיך קדושה לתוך המשכן וכליו הגשמיים על הארץ. ממושך הפסוק: "...וכן תעשו" שפירשו חז"ל תעשו לדורות. אומר המהרא"ל צינץ שמכח משה שהתבונן במקדש למעלה, ע"י זה כח לכל הדורות לבנות בית מקדש שתשרה בו קדושה והשכינה תשכון בתוכנו במהרה בימינו אמן.